

Правові аспекти застосування цифрових доказів у кримінальному процесі

Валерія Шульга

асистентка, кафедра публічного управління, адміністрування та права, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» МОН України, м. Полтава, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-7239-2494>, e-mail: feup.Shulha@nupp.edu.ua

Розглянуто основні правові аспекти, пов'язані із застосуванням цифрових доказів: правовий статус, допустимість, збереження та автентичність цифрових даних.

Ключові слова: цифрові докази; кримінальний процес; допустимість доказів; автентичність; збереження доказів; право на приватність; справедливий судовий розгляд; правове регулювання.

Legal Aspects of Using Digital Evidence in Criminal Proceedings

Valeriia Shulha

This paper examines the primary legal aspects associated with the use of digital evidence, including its legal status, admissibility, preservation, and authenticity.

Keywords: digital evidence; criminal proceedings; admissibility of evidence; authenticity; preservation of evidence; privacy right; fair trial, legal regulation.

Цифрові докази відіграють дедалі важливішу роль у сучасному кримінальному процесі, забезпечуючи можливість збирання, збереження та аналізування інформації, яка може бути вирішальною для встановлення істини у справі. Упровадження цифрових технологій у правову систему ставить нові виклики перед слідчими, прокурорами, суддями та адвокатами, які мають дотримуватися правил правомірного отримання та застосування таких доказів. Однією з ключових проблем є забезпечення

достовірності та автентичності цифрових доказів, а також відповідність їх процесуальним нормам. Розгляд правових аспектів застосування цифрових доказів допомагає підвищити ефективність правосуддя та сприяє формуванню єдиних підходів до їх оцінювання.

Чинний Кримінальний процесуальний кодекс України (далі — КПК) не містить визначення «цифрових доказів». Так, у ст. 84 КПК подано вичерпний перелік процесуальних джерел доказів: показання, речові

докази, документи, висновки експертів [1].

Проте це питання активно обговорюють. Так, А. Скрипник зазначає, що цифрові докази — це цифрова інформація, отримана в передбаченому КПК порядку, на підставі якої дізнавач, слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд установлюють наявність або відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню [2, с. 103].

В. Вехов у своїй праці «Електронні докази: проблеми теорії та практики» визначив електронні докази як будь-які дані, представлені в електронній формі, на підставі яких слідчий, прокурор, суд у визначеному процесуальним законодавством порядку встановлює наявність або відсутність обставин, які підлягають доказуванню в кримінальному провадженні [3, с. 48].

Не менш цікавою є думка В. Мурадова, який зазначає, що електронні докази — це сукупність інформації, яка зберігається в електронному вигляді на будь-яких типах електронних носіїв [4, с. 314].

У судовій практиці до «цифрових доказів» належать матеріали фотографування, звукозапису, відеозапису та інші носії інформації (зокрема, комп'ютерні дані), розміщені у відкритих (інтернет, різноманітні засоби масової інформації, соціальні мережі) або закритих мережах (приватні месенджери та телеграмканали, особисте листування із застосуванням комп'ютерної техніки і мобіль-

них телефонів, флешнакопичувачі, карти пам'яті тощо), у яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб та груп осіб, зібрані оперативними підрозділами з дотриманням вимог процесуального законодавства, є основними доказами у кримінальних провадженнях щодо злочинів проти основ національної безпеки України [5].

Проте, на думку А. Столітнього та І. Каланчі, сучасне кримінальне процесуальне законодавство України та рівень розвитку інформаційних технологій не надають вичерпних підстав для виокремлення електронних доказів в окрему категорію джерел доказів. Вони вважають, що електронна форма фіксування доказів є лише технічним засобом, а не новою категорією доказів. Отже, термін «електронні докази» має винятково теоретичне значення й не може замінювати поняття про традиційні джерела доказів, які фіксують в електронному вигляді [6, с. 188]. Крім того, відповідно до Конвенції про кіберзлочинність, електронні докази є різновидом вираження (формою) доказів [7].

Зі свого боку, О. Метелев зазначає, що цифрова інформація є не новим видом кримінально-процесуальних доказів, а лише одним із джерел відомостей. Вона набуває статусу повноцінного доказу лише тоді, коли буде знайдена, а її зміст, ті чи ті властивості, ознаки, характеристики тощо будуть задокументовані й перетворені у форму писемно-образотворчого документа, доступного

для однозначного сприйняття всіма учасниками кримінального провадження [8, с. 50].

Незважаючи на відсутність чіткого визначення в КПК, цифрові докази стали невід'ємною частиною судових розглядів. Застосування їх розширює можливості доказування, але вимагає особливої уваги до питань автентичності та допустимості. Для забезпечення балансу між інтересами правосуддя та захистом прав людини необхідно розробити докладні правила доказування на підставі цифрових даних.

Перелік джерел посилання

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI (зі змін та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 08.09.2024).
2. Скрипник А. В. Використання цифрової інформації в кримінальному процесуальному доказуванні : дис. ... докт. філос. в галузі права. Харків. 2021. 379 с.
3. Вехов В. Б. Електронні докази: проблеми теорії та практики. *Правопорядок : історія, теорія і практика*. 2016. № 4 (11). С. 46—50.
4. Мурадов В. В. Електронні докази: криміналістичний аспект використання. *Порівняльно-аналітичне право*. 2013. Вип. 2—3. С. 313—315. URL: https://pap-journal.in.ua/wp-content/uploads/2020/09/3-2_2013.pdf#page=316 (дата звернення: 08.09.2024).
5. Вирок Ленінського районного суду м. Запоріжжя від 05.09.2024 р. у справі № 334/4254/23. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/121409190> (дата звернення: 08.09.2024).
6. Столітній А. В., Каланча І. Г. Формування інституту електронних доказів у кримінальному процесі України. *Проблеми законності*. 2019. Вип. 146. С. 179—191. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pz_2019_146_17 (дата звернення: 08.09.2024).
7. Конвенція про кіберзлочинність від 23.11.2001 р. № 994_575 : ратиф. із застереж. і заявами Законом від 07.09.2005 р. № 2824-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_575#Text (дата звернення: 08.09.2024).
8. Metelev O. P. Digital evidence in criminal procedure: typological characteristic. *Herald of criminal justice*. 2023. № 1—2. Р. 42—53. URL: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2023.1-2/42-53> (дата звернення: 08.09.2024).